

SEBASTIAN

LITERAR

REVISTA SĂPTĂMĂNALĂ

ANUL I-No. 10

19 NOEMBRIE 1921

SUMARUL

E. Lovinescu . . .	Ion Minulescu
G. Murnu . . .	Odisea
Camil Petrescu . . .	Măna
Gh. Brăescu . . .	Burdulea
Andrei Velea . . .	Toiști
N. Bățzaria . . .	Valora
G. Roșică . . .	Te-ai dus
Al. Terțiman . . .	Amurg de toamnă
B. Fandoianu . . .	Probleme vesele: Invățământul

CRONICA ARTISTICĂ — VICTOR ION POPA: *Ultimelc expoziții.*

CRONICA DRAMATICĂ — ADELEA: *Teatrul Popular: „Un domn pribeag“.*

— INSEMĂNĂRI LITERARE. —

EDITURA ALCALAY & CALAFATEANU

SBURĂTORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr

LEI 2.-

Abonamente: pentru un an Lei 100.—

. 1/2 " " 60.—

Abonamente se primesc la:

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și a librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

Deasemenea se pot face Abonamente prin corespondență,

trimitându-se costul respectiv prin mandat poștal,

la Administrația Revistei.

**Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa
d-lui E. Lovinescu, Strada Câmpineanu, 40.**

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU

CRITICE VOL. VI

Alexandru Macedonski, Hortensia Papadat-Bengescu,

Gala Galaction, Oct. Goga, N. Iorga, D. D. Pa-

trașcanu, N. Gane, Gh. Lazăr, D. Anghel, C. Stere,

Figurine literare, Anticipații literare, etc.

Ed. „Ancora“ Alcalay & Calafateanu

PREȚUL LEI 15.—

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

DIRECTOR: E. LOVINESCU

ION MINULESCU

I

Scrise pentru mai târziu, *Romanțele* d-lui Ion Minulescu nu numai că au ajuns la meridianul actualității, dar l-au și depășit, lunecând, oarecum, în conul penumbrei. Anticipația lor literară a fost deci o iluzie de scurtă durată.

Prin sugestia, pe care au exercitat-o aproape instantaneu asupra poeziei noastre, s'a dovedit că nu aduceau formula unei sensibilități și estetice tardive ci aveau în ele toate elementele contemporaneității imediate și caduce. Niciunul din scriitorii noștri — nici chiar Eminescu — n'a fost atât de repede acaparat de imitatori ca d. Minulescu.

În cel mai scurt timp poezia lui a devenit punctul de plecare al unei exploatare literare sub cele două forme distincte, a imitației și a parodiei, care, deși par a porni din izvoare diferite, proclamă în fond aceeași servitudine. Sub aparențe satirice, parodia este efectul unei obsesiuni ce nu vrea să se recunoască. Prin caracterele ei evidente și impresionante, poezia d-lui Minulescu s'a despersonalizat repede pentru a se transforma într'un curent, dacă nu și într'o psihoză: minulescianismul nu este atât o sensibilitate, o concepție sau măcar o atitudine cât o estetică. În mijlocul acestei literaturi de corăbii, de pelerini ce vin și se duc de unde și unde nu se știe, de catarguri și bisericici, de amante ce mint și de berze ce călătoresc, de talismane și de cifre fatidice, de geografie exotică și de nume proprii de valoare pur verbală, de cavouri deschise și de chei aruncate, de balustrade și de balcoane, în mijlocul acestei literaturi specifice ca muzicalitate, vocabular și procedee nu numai retorice ci și grafice, — poetul a fost repede copleșit. Glasul lui s'a pierdut printre ecourile sonore și crescute, mirat el

insuși de a se simți multiplicat. Imitația excesivă și mai ales parodia au dat poeziei d-lui Minulescu actualitatea unei mode; imprimându-i o fulgerătoare mișcare, a făcut lesne ocolul curiozității publice, sleind-o. Amantele cu ochii verzi :

Coloarea wagnerianelor motive

Și părul negru ca greșala imaculatelor fecioare.

morții ce ies din cavouri, cele trei corăbii, brelocuri, catarguri ca și cele trei sute de biserici au dispărut cu totul din poezia generației noi. În Lucian Blaga, Camil Petrescu sau Ion Barbu influența d-lui Ion Minulescu e inexistentă. Cu atât mai bine. Curățită de scoria imitației și a parodiei, ea poate fi privită cu imparțialitatea cuvenită unui moment din evoluția lirismului nostru, degajat de sub presiunea contrarie a obsesiunilor sau a reacțiunilor.

* * *

Limitându-se în anumite cadre ce rămân a se preciza, influența poeziei d-lui Minulescu nu trebuie exagerată. Cu tot sgomotul ei, n'a trecut din pragul cenaclurilor și, în orice caz, n'a avut vre-un contact direct cu marele public. Nimic, dealtfel, n'o îndreptăția la popularizare. Pe când poezia lui Alecsandri și Goga puteau interesa și sgudui masele prin latura lor socială sau națională, pe când poezia lui Eminescu putea avea un răsunset imens, nu numai prin prestigiul unei arte suverane, ci și printr'o atitudine definită, — aducând numai o inovație estetică, poezia d-lui Minulescu nu avea cum străbate în straturile adânci. Prin natura ei, trebuia să rămână în cadrele artei pure. Nu i se face vre-o vină ; se constată numai că zona ei de influență nu putea îngloba decât un număr restrâns de cititori. Pentru un poet ca d. Minulescu sunt, dealtfel, singurii ce contează. Artă pentru artă s'a făcut, negreșit, și înainte ; nu se insistase însă asupra caracterului ei specific de inutilitate și de detașare totală de contingențele vieții. D. Ion Minulescu e reprezentantul tipic al unei formule intransigente. Înglobând puțin din omenescul ce poate interesa sau pasiona mulțimea, acțiunea lui se limitează dela sine la un punct microcosmic, în care lentila măritoare a esteților poate distinge, de altfel, și infinitul mare.

E. LOVINESCU.

ODISEA

CÂNTECUL AL XVIII-LEA

LUPTA DINTRE ULISE ȘI ARNEOS

Ulise, după douăzeci de ani de războiu și de pîrăgie, întors de curînd înapoi la curtea sa, trăiește aici necunoscut, îmbrăcat în adrește și prefăcut în chip de bătrîn cerșetor la ușa sălii, unde petrec peșitorii soției lui, a căror moarte o pregătește el în înțelegere cu fiul său Telemah aflat de față. Tot atunci se pripășește la aceiaș curte un adevărat cerșetor numit Arneos, care vrea să alunge pe Ulise ca să aibă numai el pomană peșitorilor. De aici sfada și lupta dintre el și Ulise, unul din cele mai frumoase episoade din poezia homerică.

Atunci veni un cerșetor ușernic
Spre a cerși 'n Itaca, un nemernic
Neîntrecut în lăcomie, gata
Deapururi pe mîncat și băutură,
Fricos și mare la făptură.
Arneos îi ziceau, că astfel mama'i
La naștere 'l numi, dar Peșitorii
Îl porecliră Iros, trepădușul,
Căci el mergea să ducă știri la oameni
Oricînd era trimis. Și cum venise
Din casă'i vru să l'alunge pe Ulise,
Și cîcîlînd așa-i toca: „Ia-ți talpa,
Tu moșule, din tindă și te cară;
Că de picior te-asvîrl acum afară.
Nu vezi cum toți m'asmuță și-mi fac semne
Să te înșfac? Dar mie mi-e rușine.
Hai scoală-te, ca nu cumva s'ajungem
Să ne-apucăm cu brațele la sfadă.”
S'a încruntat la el și-a zis Ulise:
„Eu nu-ți fac rău, sărmane, nici pe tine
Nu te grăesc de rău, nici te pizmui
De tot ce capeți, cât or fi de multe,
Iar pragul ăsta pe-amîndoi ne 'ncape.

Nu trebuie să pizmuești pe alții.
Tu pari a fi un biet hoinar ca mine,
Iar tot norocul dela zei ne vine.
Dar nu mă inteți la 'ncăerare
Și nu mă îndârji. Deși sunt astfel,
Moșneag cum vezi, te pot umplea de sânge
Pe buze și pe piept. Și așa de mâne
M'oiu liniști, că nu te-i mai întoarce
Napoi aci la curtea lui Ulise."
Dar cerșetorul se răsti la dânsul:
„Vai, ce ușor mai troncăne acest folte,
De parcă'io cenușereasă cloanță.
Imi vine să-l sdrobesc, să-i dau cu pumnii,
Să-l fac să-i cadă jos din falcă colții
Ca la un vier bântuitor de holde.
Hai te sumete acum, ca toată lumea
De-aci pe noi la harță să ne vadă.
Dar cum te-i pune tu c'un om mai tânăr?"
Așa naintea naltelor canaturi
Pe netezitul prag în toată voia
Se tot sfădeau milogii. Luând seama
La asta Antinou cu poftă rase
Și zise pețitorilor: „Prietini,
Așa ceva 'i nepomenit pe lume:
Ce haz și ce petrecere ne-aduse
Un zeu în casă! Acest străin și Iros
Se ceartă și sunt gata să se 'nhațe.
Hai repede să-i punem la bătae."
Așa vorbi. Ceilalți atunci săriră
Cu hohote de răs și ocoliră
Pe jerpeliții cerșetori. Și astfel
Le zise Antinou: „Luați aminte
Ce-oiu spune, fahnici pețitori. Pe focul
Din vatr'aici sunt puse burți de capre
Ce le-am umplut cu sânge și grăsime
Și le păstrăm de cină. Care-acuma
Din doi va birui și-o fi mai tare,
Să vie să-și culeagă din bucate.
Oricare parte ar vrea, și numai dânsul
Va rămânea mereu cu noi la masă
Și n'om lăsa pe alt calic să vie

Pe-aicea la cerșit." Așa el zise
Și vorba lui plăcu. Atunci Ulise
Cel iscusit, șurubărind cu mintea,
Luă cuvântul: „Dragii mei, nu poate
Un om bătrân, topit de suferințe,
C'un tânăr să dea piept. Inșă mă 'mpinge
Haina foame să-mi gădesc sfârșitul
În lovituri. Dar faceți-mi 'nainte
Cu toți jurământ cumplit, că nimeni,
Pe Iros părtinind cu nedreptate,
Nu 'ntinde mâna spre-a lovi în mine,
Ca astfel să mă birue dușmanul".
Și toți jurară cum ceru Ulise.
Și după ce rostiră jurământul,
Grăi din parte-i Telemah: „Străine,
De te îndeamnă inima și firea
Viteaz 'a ta pe acest calic să 'nlături,
Să nu te temi de nimeni din Aheii
Ce sunt de față. Cine te-ar atinge,
S'ar bate cu mai mulți. Că eu sunt gazda
Și apărătorul tău. Și sunt cu mine
Fruntașii Antinou și Evrymahos,
Doi oameni înțelepți". Așa el zise
Și se 'nvoiră toți. Atunci Ulise
Cu sdrențele se 'ncinse pela mijloc
Și desgoli el coapse mari și mândre
Și pieptul, umeri lați, vânjoase brațe.
Minerva'i sta aproape și-l făcuse
Mai încălat. Și foarte se uimiră
De dânsul pețitorii toți. Și unul
Zicea privind pe cel mai de aproape:
„Biet Iros 'și-a făcut de cap el singur.
Ia vezi acest moșneag ce pulpi arată
De subț bulendre!" Astfel cuvântară,
Și inima lui Iros peste fire
Se tulbură. Dar slugile cu sila
'L încinseră și-l duseră la harță
Așa cum fu cuprins de 'nflorare
De-i tremură chiar carnea de pe dânsul.
Dar Antinoos începu să-l certe:
„Măncăule, de n'ai fi fost mai bine

Sau nu te-ai fi născut, d'acu te sperii
Și-așa grozav te temi de-un om ca dânsul,
Moșneag cum e, topit de suferințe.
Dar una-ți spun și iute are să fie
Așa cum zic: Dacă te bate dânsul
Și-o fi mai tare, te-oiu svârli pe-o navă
Și te-oiu trimite 'ndată peste mare
În țara lui Ehetos, Domnul care
E pacostea oricărui om din lume,
Urechile și nasul o să-ți taie
Cu-arama nemiloasă, și rușinea
Ți-o va stârpi și o va da de crudă
S'o 'nhape câinii". Asta el îi zise
Și-un tremur și mai strașnic îl cuprinse
Pe cerșetor. Îl duseră la mijloc
Și brațele amândoi își ridicară.
Atunci Ulise cugetă în sine
Sau să-l isbească greu ca el să cadă
Neînsuflețit, sau c'o lovire blândă
Să-l lase jos lățit. Și mai cu cale'i
Păru să-i dea o blândă lovitură
Ca nu cumva să-l bănuiasc' Aheii.
Când brațele amândoi înălțară, Iros
Lovî în umărul cel drept; Ulise
Isbi în ceafă'i subț ureche, osul
Îi sdrumecă, de-l năpădi pe-gură
Un sânge roșu și căzu deodată
Lungit în praf, de-i clănțăniră dinții
Și din picioare tot isbia pământul.
Cu brațe 'ntinse pețitorii mândri
Rădeau să moară. Și-apucând Ulise
Pe Iros de-un picior prin tindă'l duse
Tărăș în curte la pridvorul porții
Și acolo 'l răzimă de zidul curții,
Îi puse 'n mână un toiag și-i zise:
„Aici să șezi și să păzești ograda
De câni și porci. Nu face pe stăpânul
Cu cerșetorii și străinii, scărbo,
Ca să n'o pați mai rău". Așa el zise
Și-și aruncă pe umere dăsga-i,
Ruptura lui cu băeri răsucite.

Se 'ntoarse și din nou pe prag se puse.
Iar pețitorii toți intrară 'n sală-i,
Rădeau cu poftă și-l primeau zicându-i:
„Să-ți dea, străine, Zeus, și toți zeii
Tot ce dorești mai mult și-ți place ție,
Că-l înțercași dela cerșit în lume
Pe-acest nesățios. Noi peste mare
Curând l-om mătrăși pela Ehetos,
Cumplitul Craiu schiloditor de oameni“.
Așa vorbiră dâșșii, iar Ulise
Se bucură de vorba ce-auzise.

G. MURNU.

BURDULEA

La Poiana Spinului în Argeș, luptele erau grozave. Nemții bombardau pozițiile noastre neîntrerupt, cu tunuri mari, așezate pe grupe unul lângă altul. Observatorii lor ascunși cu iscusință, în șiri de paie, în turla bisericii, în dosul unui coș de casă sau, mai simplu, urcați în pomi, dădeau indicațiuni sigure. Cuiburi de mitraliere viclene plescăneau învrăjbit ca stolurile de berze adunate la sfat pentru plecare. Soldații noștri erau posomorâți și descurajați. O infanterie care luptă sprijinită de o artilerie puternică face minuni de vitejie. Noi n'aveam tunuri și bieții țărani făceau reflecțiuni amare când la vocea detunătoare a „Berthei“ răspundea glasul pițigăiat al unui pușcociu de cupolă pus pe un cărucior de copii. Necazul flăcăilor era și mai mare că nu zăriau nicăieri dușmanul, ca să-l poată lua la ochi cu pușca.

Hrana nu venise. Oamenii sarbezi, îmbătrâniți de bărbii murdare, ședeau istoviți, trântiți în noroiu, fumând pe ascuns țigări cari atătau foamea și setea. Unii rodeau pesmeți cu gândul aiurea.

O veste fulgerătoare deșteptă tranșea: a murit căpitanul! Încercase să se târască până la postul de observație și o schiță de obuz lovindu-l, i-a curmat drumul și firul vieții.

— „Cei buni se curătă!“

— „Ce om de treabă era!“

— „Săracul! I-a fost scris se vede să moară fără luminare”.

După aceste scurte cuvântări funebre, oamenii mai întunecați la față se îngropară, pentru a scăpa de urgie, mai adânc în fundul șanțului.

— „Dar nu se poate măi să-l lăsăm acolo. Să se ducă cineva să-l ridice. Să-l înmormântăm cum se cuvine și să-i punem o cruce”.

O tăcere lașă și dureroasă peste care trecu freacă în gerului purtător de moarte se făcu în tranșee. Oamenii ascunși în el păreau de piatră.

— „Nu vrea nimeni?!... Frumos!... Du-te tu, Smărăndache!”

— „Sunt bolnav”, răspunse, scâncind c'un strașnic accent moldovenesc, Smărăndache.

— „Atunci să se ducă Spirescu”.

— „D-voastră mă cunoașteți de acasă... Știți că mama e singură”.

— „Asta n'are a face”, răspunse enervat locotenentul. „Fiecare avem părinți. Aici suntem ai țării. Dute d-ta, Petrescu!”

— „Cum o să mă duc, domnule locotenent... Mă curăț la sigur, uitați-vă și d-voastră”.

Și punând chipiul într'un ciomag cu care se sprijinea în munți, îl ridică deasupra tranșeei și peste câteva clipe îl prezintă locotenentului ciuruit de gloanțe.

— „Cum, domnule plutonier, d-ta elev în școala de ofițeri, care trebuie să dai exemplu!”

— „Domnule locotenent, gândiți-vă și d-voastră. Nici n'am apucat să mă fac sublocotenent, să mă expun așa...”

— „M'ăș duce eu, domnule plutonier, dar datoria mea, mai ales acum după ce a murit căpitanul, e să rămân aci. Acum văd că n'ar avea cine să mă înlocuiască. D-ta ai fi în stare să te retragi de pe poziție, ca să ai timp să devii ofițer”

— „Domnule locotenent...”

— „Destul!... Va să zică nu se duce nimeni?!...” mai întrebă ofițerul, hotărându-se în el să plece singur.

— „Eu ma duc... ce o fi sa fie... da de ma prapadesc, să-mi haranească țara copilașii!”

Oamenii răsuflară ușurați. Pe cel sărac, întunecat la față, batjocorit de atâtea ori, îl vedeau par'că pentru întâia oară. Li se părea simpatice, luminose și mare. Pătrunși de groază și

admirațiune, inconștienți de pericolul ce-i amenința, toți se înălțau deasupra șanțului, pregătindu-se cu emoțiune sinceră umbrită de oarecare ironie, să vadă moarte de om. Fără altă codeală, Burdulea, lingurar slăbănog din județul Vaslui, eși din tranșee urcându-se pe un vraf de răniți și, profilându-se în amurg, sdrențaros, cu părul mare, cu potloage la picioare, porni spre inamic ploconindu-se la fiecare pas, cu căciula în mână până la pământ. O ploaie de gloanțe salută apariția lui Burdulea, care mergea mereu hăitiș ca un lup încolțit și se închina mereu, îndreptându-se teafăr dar mai sdrențuit, spre corpul neinsuflețit al căpitanului.

— „Nu trage, boiarule, nu trage, coconășelule, prapadite-ar Dumnezeu, să iau pe căpitanul mâncați-aș sufletul, că-i mort *logite-ar* boala...”

Focul încetă ca prin minune. Burdulea, țiganul Burdulea, nevoiaș ca toți țiganii potolise sălbăticia dușmanului cu ușurința cu care oamenii de codru potolesc cu mâna câinii ce se reped să-i sfășie. Ghicind intențiunea bravului soldat și uimiți de îndrăzneala lui, Nemții se induioșară și îl lăsară să plece cu trupul neinsuflețit al căpitanului Brezeșanu.

— „Ce să-ți dau, Burduleo?” îl întreabă locotenentul după ce aprinse o lumânare la capul căpitanului, învelit cu o foaie de cort în șanț, la adăpost, întins pe targă.

— „O lulea de tutun!”

GH. BRĂESCU.

TOLSTOI

Un vânt viforos și năprasnic — pornit
Să darme un munte durat din granit.

La dărza pornire a cruntului vânt,
Tot muntele răs-a zvârlind cu pământ.

Și'n urmă, trudit în zadar, — ca un sfânt, —
Trecut-a spre locul de veci, bietul vânt!

ANDREI VELEA

MÂNĂ

Printre trunchiurile reci de brazi,
Cu baionetele la armă
— În întunerec măriți
Și gravi —
Trei camarazi
Eșirăm din tranșee, pentru rond.

Și-acum, de vreme 'ndelungată,
Pe-o ploaie fără formă și fără început,
Peste șanțurile adânci,
Clăpăcim cu greutate prin noroi,
Alunecăm exasperant pe brânci.

Prin noaptea neagră, udă,
(O grotă fără stânci și mocirloasă)
Ca pașii nu cumva să ni se-audă
Ne strecurăm cu gesturi de strigoi
În necuprinsul unui gol cavou.

Statornic și aproape,
De lângă noi, de undeva,
Pocnește câte-un foc de armă,
Fără ecou,
De parcă-ar exploda
Nucleuri ude de 'ntuneric.

Nu văd nimic
Și dacă n'ar fi mână,
Greoaia mână de soldat
Care mă poartă,
Ași crede că m'am trezit în apa unui groaznic vis.

De-acum
Eșim dintre rețele, ca pe-o aspră poartă
Care-mi reține mantaua cu degete de cuie.

În urma noastră imateriale uși se 'ncuie.

În întunericul adânc și orb
Nu simt, nu văd
Și-auzul meu slăbit nu prinde nici o șoaptă.

Ca pe un Oedip,
După grozava faptă,
O mână, nevăzută și caldă,
Mă poartă
Printr'o imensitate de Nimic
Lichefiat și negru.

Suntem aproape, poate, de șanțul inamic,
Dar eu nu simt, nu văd și nu aud nimic.

Cu greutate, lunecând,
Îmi smulg picioarele
Și înțeleg că pământul
Mă vrea
Mă sugă lacom, cu buze de noroi.

Dar unde sunt acum?
Și unde merg?

Din tot ce-a fost, — atât de multe —
Din cei cu care am plecat
E lângă mine
Doar mâna caldă care-mi poartă mâna.
În gând,
O văd vag luminoasă,
Alburie
Ca o fotografie în cărțile oculte.

O, mâna groaznică de frate
Care mă poartă,
Spre ce inexplicabilă osândă?
Pe poteca, grea de ură neagră,
Dintre două lumi la pândă.

CAMIL PETRESCU

VALORA

— DIN VIAȚA ALBANEZILOR —

Valora! Acest nume străbătu ca un curent electric prin numerosul public ce asista în ziua aceea la procesul, care era să se judece înaintea tribunalului extraordinar dela Bitolia.

Valora! Cine-i Valora? Unde-i Valora? A, iat-o, aceasta e Valora! Și se înghesuiau cu toții și căuta fiecare să se apropie cât mai mult de ea și să o vadă cât mai bine.

Cine era această Valora, care ațâța o curiozitate așa de vie și a cărei apariție producea o senzație așa de mare?

Valora era o femeie dintr'un sat din munții Albaniei. Dar era o femeie ce stătuse patru ani în fruntea unei bande de vre-o treizeci de Albanezi. Era o femeie de ale cărei isprăvi mersese fama departe de tot. Ținuturi întregi tremurau la auzul numelui ei.

Și acum Valora fusese prinsă, urmând să fie judecată.

Prinsă, dar nu așa de ușor. Din zori de zi și până seara târziu se luptase ea și cu aceia, cari o înălțaseră la demnitatea de șef al lor și ținuse piept împotriva a două sute și mai bine de soldați. Din cei treizeci de Albanezi, din câți era compusă banda Valorei, peste douăzeci căzuseră luptând. Din ceilalți ce fuseseră prinși nu era unul, care să nu fi primit câte una sau mai multe răni.

Cât despre Valora, ea se alesese cu câte o rană la fiecare picior, pe când un alt glonte îi sdrobise brațul drept.

Așa căzuse și ea în mâinile soldaților, cari aveau să plângă în ziua aceea moartea a vre-o cincizeci din tovarășii lor. Iar acum, sprijinită pe o cârje, așteaptă tăcută și nepăsătoare să-i vie rândul să fie judecată.

Era în toiul verei și din cauza căldurilor Tribunalul extraordinar își ținea ședințele în curte la umbra unor arbori seculari.

Acuzații, aduși dela închisoare cu mult înaintea desbatelor, stăteau oarecum amestecați cu mulțimea și intrând în vorbă cu fiecare. Jandarmii și soldații, cari îi păzeau, nu prea își dadeau osteneala să îndepărteze publicul și să-i izoleze pe inculpați. Se vedea bine, că între ei și cei puși sub paza lor era o simpatie, poate chiar o comunitate de idei și simțuri. Își ofereau unul altuia țigări, se întrebau de nume, de locul de naștere, de aventurile ce le-au avut în viață. Nu era exclus, ca mâine-poimâine o bună parte din acești jandarmi și soldați să se găsească în locul și în situațiunea acelora, cari urmau să-și dea seamă înaintea tribunalului de isprăvile lor.

De aceea, nici nu se gândeau păzitorii ordinei publice să împiedice pe inculpați de a sta de vorbă cu publicul.

Și de aceea nu mi-a fost greu nici mie să mă apropiu de Valora și să stau pe îndelete de vorbă cu dânsa.

— „Tu ești Valora?” am întrebat-o eu.

— Da, eu sunt Valora, fiica lui Leamo Balanța, îmi răspunse ea cu o voce, care numai voce de femeie nu putea fi. Era o voce aspră, sălbatică. De asemenea din întreaga-i înfățișare nu se desprindea cătuși de puțin acea duioșie și gingășie, care e caracteristică tuturilor femeilor din toate climatele și țările. Să nu fi fost modul ei de a se îmbrăca, nici prin gând nu ți-ar fi putut trece. că ai înaintea-ți pe o reprezentantă a sexului frumos.

O privire cruntă, nesigură și neastâmpărată, o față pe care se vedeau urmele lăsate de vărsat și înegrită de soare și de toate vânturile, gesturi și mișcări bărbătești, energice, cari trădau pe ființa obișnuită să comande, să poruncească.

Vârsta ei? La interogatoriu declarase, că e de 25 de ani, dar ar fi putut spune și 35, căci era o femeie, căreia nu-i puteai da nici o vârstă.

„...Și ești de mulți ani în bandă?” am întrebat-o pe Valora.

— De patru ani, adică din ziua în care l'au omorât pe bărbatul meu.

— Și cine l'a omorât?

Valora nu răspunse numai decât. Se uită întâi la mine cu ochii ei așa de aspri și neastâmpărați, își răsuci o țigară din care, aprinzând-o, trase cu nesaț de câte-va ori, stătu un răstimp dusă pe gânduri și apoi grăi cu silă, ca și cum îi smulgeai cuvintele cu cleștele: „de fratele aceluia, care vruse să mă ia de nevastă”.

Tăcu din nou rămânând sprijinită pe cârje.

Nu mi-a fost tocmai ușor să o fac să continue și să-mi spună întreaga poveste a vieții sale. Era o adevărată fiică a poporului albanez, popor tăcut, grav, puțin expansiv.

În sfârșit, după multe insistențe și după promisiuni și asigurări din parte-mi, că i-aș putea fi de vre-un folos oarecare, se hotărî și Valora să-mi satisfacă curiozitatea povestindu-mi peripețiile ei.

Și așa am aflat, că la vârsta de 17 ani fusese cerută în căsătorie de tânărul Pemo, a cărui casă se învecina cu casa părinților ei. Valora l'a refuzat, pentru că acest Pemo nu se distinsese până atunci prin ceva de seamă. nu făcuse nici o ispravă vrednică de a-l scoate în evidență și de a atrage asupra-i stima celorlalți locuitori.

„Un iepure fricos”, zise disprețuitor Valora, „un om de nimica, care nici nu omorâse pe cineva și nici nu fusese măcar o zi în vre-o bandă”.

Valora s'a grăbit, însă, să consimtă cu bucurie la cererea ce i-a făcut o două luni după aceasta viteazul Takor, un tânăr de 24 de ani, dar rănit de șapte ori și care trimisese pe lumea cealaltă mai mulți vrăjmași.

În ziua nunții Takor se alege cu o a opta rană. A tras asupra lui dintr'o ascunzătoare nemernicul acela de Pemo.

Din ziua aceea Pemo putea să-și ia rămas bun dela viață. Sângele ce-l vărsase trebuia răsbunat și nu Takor ar fi fost omul, care să ierte și să uite.

În adevăr, n'a trecut la mijloc decât puțină vreme și într-una din zile Pemo a fost dus acasă pe targă mort și străpuns de gloanțe.

„Bărbatul meu”, făcu Valora înflăcărându-se, i-a plătit cum se cuvine celui mișel pentru sgărietura ce i-o făcuse.

Dar Pemo nu era singur pe lumea aceasta. Avea și el un frate, avea alte rude, cari s'ar fi socotit ca degradate descalificate, dacă nu căutau să răzbune pe cel mort.

Takor avea știință de lucrul acesta, la care se aștepta ca la un ce firesc. Iși dădea el seamă, că vrăjmașii îl pândesc și că primejdia îl amenință și-l urmărește la tot pasul.

Decât un bărbat ca el n'avea voie nici să se ascundă, nici să caute scăparea prin fugă. Il vedeai umblând peste tot locul și ziua și noaptea neavând alt tovarăș decât pușca, de care nu se putea despărți niciodată.

Într'o seară e atacat la marginea unei păduri de trei din rudele lui Pemo. Takor răpune cu câte un glonte pe doi din aceștia, iar pe al treilea îl pune pe fugă.

„Și închipuește-ți”, făcu Valora aprinsă la față și scoțând flăcări din ochi, ticălosul acesta n'avut nerușinarea să vină să se ascundă tocmai în casa noastră. Tremura ca varga și cum mă văzu, se aruncă la picioarele mele, rugându-se de adăpost și scăpare.

— Cine te urmărește? l'am întrebat eu.

— Takor, bărbatul tău, îmi răspunse el.

„Nu după mult veni și Takor furios ca un leu, când se aprinde. „Jos pușca”, i-am zis eu, căci vrăjmașul e în casă la noi și n'ai voie să te atingi de el.

„Dar nu Takor al meu s'ar fi necinstit cu o faptă mișelească. Întră în casă, întinse mâna omului, care vroia să-l omoare și îi zise: fii liniștit și fără teamă! Acum îmi ești oaspe, așa că nu-ți pot face nici un rău. Însă, după ce părăsești casa începe din nou vrăjmășia noastră”.

„Celalt îi zise: Takor, ai să facem jurământul nostru albanezesc de „besa” și să uităm dușmănia și răzbunarea sângelui.

„Și-au dat mâna, s'au îmbrățișat și au jurat, ca să nu se mai urmărească unul pe altul.

„Ei s'au ținut de cuvânt, dar nu și fratele lui Pemo, care nu era legat de nici un fel de „besa”.

„Nu de el s'ar fi temut Takor, la auzul numelui căruia tremurau locuitorii din șapte sate.

„Fusesse, însă, scris, ca un viteaz să-și găsească moartea din partea unui mișel. Un glonte, care l'a nimerit drept în inimă, a răpus într'o noapte viața lui Takor.

„A doua zi am aflat, că omorătorul lui Takor fusese frațele lui Pemo.

„Takor n'avea frați și nici alte rude mai apropiate cari să-l răzbune.

„Te răsbun eu“, i-am jurat înaintea cadavrului lui.

„Împlinisem atunci 21 de ani și de doi ani devenisem mamă. Mi-am dus copilul — un băiat leit tatăl său — la părinții mei, iar eu mi-am luat pușca pe umăr și m'am pus la pândă.

„Fratele lui Pemo prinsese de veste. Se ascundea ca un nișel ce a fost. Dar de scăpat tot nu putea să-mi scape.

„Și nu mi-a scăpat!“ exclamă Valora cuprinsă de o bucurie sălbatică. L'am împușcat chiar în curtea casei sale și n'am fugit de acolo, decât după ce i-am implantat cuțitul în inimă, ca să mă încredințez, că are să moară deabinelea.

„După aceea m'am dus să-mi iau rămas bun dela părinții mei și să-mi sărut încă odată copilul. Am luat apoi drumul codrilor hotărâtă să nu las în viață măcar pe unul din familia aceluia, care a omorât pe bărbatul meu.

„Și iată, „zise Valora“, că de patru ani colind munții și pădurile. Am văzut multe și am trecut prin multe primejdii. Dar sunt mulțumită, că sângele bărbatului meu n'a rămas nerăzbunat“.

*

Președintele tribunalului sună din clopoțel, iar aprodul, care cumula această funcțiune ca aceea de interpret pentru limba albaneză și de ușier, veni să ne anunțe că procesul începe.

„S' *Ke frică*“ (să nu-ți fie frică), îi zise el mândrei Valora în albanezește cu un accent și cu o privire, cari dovedeau, că dacă ar fi atârnat de el, i-ar fi dat pe loc drumul și încă ar fi răsplătit-o pentru vitejia ei.

Tribunalul fu de altă părere. După interrogatoriul inculpaților, cari socotiseră că e nedemn de ei să tăgăduiască ceva ori să caute să-și ușureze vina, și după o pledoarie scurtă și stângace a unui avocat desemnat din oficiu, președintele, urmat de ceilalți judecători, se retrase în camera de consiliu.

Un sfert de oră mai târziu ședința se deschise din nou iar președintele citi sentința prin care Valora și tovarășii ei, dovediți, că săvârșiseră o mulțime de crime, erau condamnați la moarte.

„Să-mi trăiască băiatul, căci el, când s'o face mare, are să mă răzbune pe mine“.

Cu aceste cuvinte, rostite cu glas puternic și hotărât, întâmpină Valora sentința, care o trimetea la moarte prin ștreang.

N. BATZARIA

PRIN PĂCLELE DE TOAMNĂTE-AI DUS

Cu razele de soare în negrul păr bogat
Și cu parfumul verii în haină adunat
Plecă ai însoțită de florile pădurii,
De paseri și de toate regretele naturii.
Te-ai dus din munți cu vara, cu ntregul ei decor
Ca și mai dulce chipul și mai fermecător
Din păclele de toamnă să-l văd cum se încheagă.
Te-ai dus și niciodată făptura-ți mai întreagă
Eu n'o văzui ca'n rama tristeților ce cad
Pe coasta părăsită, peste păduri de brad.

G. ROTICĂ.

AMURG DE TOAMNĂ

Din cerul grav și rece, ca fața unui mort,
Amurgul ce se lasă e galben ca de tort...
Pe uliți nu e nimeni... grădinele-s pustii...
Prin aer vântul trece cu aripi cenușii...
Tristi, pomii scui-pă frunze de sânge pe cărare
Și peste tot e toamnă... tristețe și uitare...
...În inimă se face un gol... și-ași vrea să plâng...
Pun coatele pe masă și fruntea'n mâni mi-o strâng...
Pe suflet dezolarea coboară ca un nor
Și-i liniște în juru-mi... : mi-i frică și mi-i dor...
...Ași vrea acum, alături o palidă copilă
Să-mi susure cuvinte de dragoste și milă...
Să simt plutind asupra-mi privirea-i de-auroră,
Ca o iubire sfântă și gingașe de soră...
Și 'nvăluți în umbre de vise și regret,
Ea lin să mă desmierde... și eu să plâng încet...

Chișinău 1921

AL. TERZIMAN

PROBLEME VESELE: ÎNVAȚAMÂNTUL

Stilpon. Tot instrucțiunea? Te-ai întrebat, Phileb, dacă ideile tale se pot transforma în acte — și ți-ai spus vreodată că asta înseamnă apostolat?

Phileb. Nu râde, Stilpon! Oricât ai trăi singur, în republica de idei, ai nevoie câteodată să vorbești, să strigi. Sensibilitatea, ca și trupul, are nevoie și scurgeri. Vreau să fiu și eu o furnică în furnicar, în măsura în care-l pot demoraliza. Tu vrei să menții spectacolul. Eu îl crez.

Stilpon. A demoraliza — numai atât? Dar e cel mai mare serviciu pe care-l poți face și cea mai mare jertfă: a ta.

Phileb. Mi-am spus de multe ori, Stilpon, că nu suntem amândoi decât o singură ființă. Ești sufletul meu rațional; sunt sufletul tău digestiv. Sunt ideile tale pe care vreau să le transform în acte. Îmi dau seama cu cât le slăbesc valoarea logică. Îți dai tu seama cu cât le cresc valoarea socială?

Stilpon. Îți dau o idee, Phileb. Tu, o transformi în dinamită. Îți cedez, cu bucurie, titlul de creator. Dealtfel, ceiace faci, presupune o prezumție: că ideia se poate transforma în act.

Phileb. Tu nu crezi în asta, Stilpon?

(Fragment dintr'un dialog.)

Il retombe volontiers sur ce discours de l'ineptie de notre institution... J'aimerais mieux que mon fils, si j'en avais, apprît aux tavernes à parler, qu'aux écoles de parlerie.

Montaigne.

În câteva din cele mai ingenioase și mai cunoscute povești populare — mă gândesc, de o pildă, la Harap Alb — Făt-Frumos are de biruit, ca să poată pune mâna pe Consinzeana sau pe Crăiasă, câteva obstacole, pe care numai povestea le putea învinzător, căci numai ea le putea rezolvi. I se pune un sac înainte cu cenușe și cu nisip, i se dă o noapte de răgaz pentru muncă și până 'n zorii zilei, capul îi va sângera destrunchiat pe lespezi, ori de două grâmezi vor sta, atent despărțite și ager alese, firele de cenușă și firele de nisip. Lucrul e așa de cu neputință, că eroul nu va rezolvi niciodată singur sarcina, dacă n'ar fi prieten bun cu regele sau cu regina unei armii de furnici, năvălite ca o sumedenie de punote, să desfacă miop, infimul de infim și nisipul de nisip...

Acosta-i mijlocul, migălos, idiot și fără de folos nimănui, cu oare Făt-Frumos își face cariera în poveste, ca să poată seduce pe Consinzeana... El întreagă povestea democrației aici și mă gândesc cu spaimă că, diploma sau certificatul care-ți dă drept să alegi o profesie liberă, nu se liberează decât după ce ai pierdut două deconii inutil ca să desfaci dintr'un sac anume pus, deoparte cenușa și deoparte nisipul...

Ai fi putut în timpul ăsta să paști caprele, să ucenicești albinăritul, să știi arta pomilor fructiferi, să sădești via. Nu-i mare meșteșugul, nici un folosul scos nu umpli o vistierie. E puțin — dar e ceva. De ce n'ai avea tot atâta drept la un certificat și la o carieră, ca acela care a făcut ani de școală, adică s'a cheltuit pe cenușă și pe nisip, să le ochească diferența?

Am spus că la origina învățământului e o lipsă: nu s'a întrebat nimeni dacă e legitim. Va veni oare cineva să facă o anchetă măcar acum, după recoltă, să întrebe dacă a isbutit, dacă din sămânța de grâu pusă, a eșit grâu — sau nu-l cunoaștem încă — l confundăm cu hălăria? Dacă admitem, în principiu, că omul nu se poate lipsi de chimie, de matematici, de istorie, dacă admitem că învățământul e destinat acestei necesare funcțiuni, putem încerca la sfârșit, cu timiditate, dacă funcțiunea a corijat lipsa, crezută inevitabilă? Ca să-mi duc ceasul la ceasornicar, trei lucruri se presupun în afară de control: 1) că mi-era stricat ceasul 2) că există o artă reparatoare pentru mecanism 3) că ceasornicarul mi-l poate dregi. Am dreptul însă să controlez dacă ceasul merge, am dreptul să afirm că, dacă stă pe loc, ceasornicarul e un tembel, sau ceasornicăria e o șarlatanie — și nu pot susține că învățământul e stupid și criminal, devreme ce, după ani de tortură, odată eșit din școală, omul n'a păstrat nimic în memorie din cele buchisite?

Cea mai superficială și cea mai vădit interesată dintre anchete, va veni însă să ne dea dreptate. Dar nu trebuie o anchetă, ci multe, o sumedenie de anchete. Una la elevi: ce știu din materia semestrelor trecute. Una din materia celorlalți ani. Una la profesori — cea mai semnificativă — în care profesorii vor răspunde, fiecare, la toate obiectele, în afară de obiectul de specialitate. Una la adulți — și, în special, la cei cu profesii liberale. Ancheta asta am încercat-o — simplă distracție — după modelul dialogului dintre prietenii mei Stilpon și Phileb, amândoi artiști absolvenți ai liceului și licențiați în câte ceva. Au răspuns cu o adorabilă candoare la ancheta această veselă — mai mult: amuzantă. Din zece chestionați — zece n'au știut ce-l un isomer și o cosecantă. Doi au răspuns cu ce prepoziții merge ablativul în latinește, șapte au știut sumar, dar au știut, ce-l acela o mirlapodă. Eram gata — o, mentalitatea celui care face o statistică! — să generalizez: științele naturale păstrează mai lesne urma în nisipul memoriei, ca celelalte. A trebuit să amintească unul din cei zece — erau toți artiști — că a citit pe Fabre, altul pe Darwin, al treilea pe Haeckel. Ce mă fac atunci cu rezultatele, devenite false ale anchetei mele? Va trebui s'o încerc de mai multe ori, în mai multe grupuri.

Am fost un mizerabil elev, știu, dar colegul meu căre lua premiul I, știe azi — sau nu știe — tot atâtea cât mine, care am fost corijent ori repetent. După opt ani de studiu, din care patru cu câte opt ore pe săptămână, știm amândoi din limba latină *qic-haec-hoc* — și o sută de versuri din *Enaida*. În afară de îngi-

neri, optzeci din o sută nu vor putea rezolvi, după doi ani de algebra, o simplă ecuație cu o necunoscută. Să se întrebe cetitorul bacalaureat dacă poate explica cum se formează o noțiune, dacă știe toate stațiile între două puncte geografice, dacă poate prepara într-o retortă un acid, dacă mai ține minte anul bătăliei dela Hastings. Nu-l întreb cine e Chateaubriand și ce-a scris Hugo, pentru că deși 90 la sută din absolvenți, nu mai știu, ei nu-mi citesc însă ancheta, cum nu citesc nimic; iar pe cetitorul revistei nu-l pot bănuî de atăta ignoranță.

Nu știu nimic și truda, ani de-arândul dusă și practică. ne pune în față cu un bilanț crud, cu un hambar pustiu, cu o recoltă nulă. Să fie însuși principiul instrucțiunii, cel condamnat în rezultate, sau lacuna e alurea, în metoda de predare, în cunoașterea dintro elev și dascăl? Profesorul nu s'a putut resemna să vadă în materie de studiu o nutriție, care trebuie asimilată. Un obiect nu există decât atunci când se rezolvă în capul copilului în noțiune sau în buchet de noțiuni cum alimentul trebuie să se rezolve în globulă, sau în calorie. Învățământul devine astfel o medicină — o medicină socială, în care obiectul e un drog și lecția de predare, un diagnostic. Imi amintesc, (ah, logica din panoplia amintirilor) că mama ca să-și ingrașe mai repede găștele, le băga cu degetul pe beregată bolul alimentar. Aveam atunci, o impresie fiziologică de dezgust. Dar a trebuit de atâtea ori să trăiesc singur imagina asta, să fiu eu gășca care, dealungul anilor de studiu, a fost îngrășată cu degetul.

M'am întrebat de-atâtea ori cu nedumerire (și mă întreb încă) dacă e lovită de infirmitate, mintea copilului, materia de studiu, sau metoda profesorului. Era câmpul blestemat să fie sterp, era netrebnică sămânța, sau era omul? Într-o schiță a lui Anghel, un flu, care a cheltuit toți banii de semințe, ca să-l înșele pe bolnavul tată pune țărani în câmp, dealungul moșiei, cu mâinile în aer, să simuleze semănatul. Pe urmă, boii au fost trimiși să are pământul negru, pe urmă ploala a căzut din cer. Dar un fir n'a mișt din pământul acesta blestemat, în care nimic n'a putut fecunda, pentru că mâneie în aer au copiat numai, tragic și automa, gestul august al însemnării.

B. FUNDOIANU

A APĂRUT DE:

HORTENSIA P-BENGESCU

FEMEIA ÎN FAȚA OGLINZII

ED ALCALAY & CALAFATEANU

PREȚUL 18 LEI

CRONICA ARTISTICĂ

ULTIMELE EXPOZIȚII

D-l Maxy *) face parte dintr'o norocoasă falangă de tineri pictori, cărora, vremurile le-au cruțat deziluziile.

Porniți cu încăpățănare să-și caute un drum prielnic talentului, ei se strecoară cu agerime printre influențele străine așa de ademenitoare și așa de primejdioase totodată, neluând din ele decât ceea ce e în totul conform cu propriile lor înclinații.

Așa a făcut Maxy cu toți maeștrii prin preajma cărora a trecut și numai astfel se explică mersul său așa de repede și de sigur spre o pictură personală.

În primul rând, el începe a renunța la peisagii, și a renunțat definitiv, pe cât se pare, la acel gen de peisagii în care excela cantitativ anul trecut, lucrări pline doar de bizara virtuozitate a celor mai teribile asonanțe coloristice pe care le-a putut inventa o juvenilă sete de originalitate.

Acum Maxy este un pictor pe cale de cuminenție, ceea ce e o făgăduială destul de prețioasă pentru viitor.

Expoziția lui de acum aduce un număr însemnat de portrete deosebit de meritoase, căci Maxy are pentru acest gen aproape toate calitățile tehnice necesare, ajutate de asemeni de un ochiu ager care disecă sufletul omenesc cu o admirabilă intuiție. Sunt caracteristice capetele de țărani și țărănci, cu o viață lăuntrică măestrit redată.

O exercitare mai îndelungată pe țăramul portretelor îi va da, desigur, posibilitatea să realizeze compoziții de merit, în orice caz mult mai de merit decât acestea pe care le-a expus acum, și care prejudicează prin stângăcia tratamentului lor vigurozitatea susținută a capetelor.

D-l H Danieli *) miră în primul rând prin înclinarea ce-o arată

*) Sala „Mozart”

subiectelor moarte, interioarelor mușcăte și vederilor mohorâte și aspre, apoi prin monocromia tratamentului. Dar și una și alta sunt de fapt calități. Egalitatea pe care ne o arată în tehnică e o serioasă dovadă de sinceritate, menținută de altfel și prin alegerea subiectelor ce obligă la o colorație, trecută dincolo de sobrietate, la sărăcie și la neartistice.

Lucrările d-lui Daniel au însă un mare cusur: revăzute nu rezistă.

Sânt aici — desigur — mare parte din lipsurile inerente celei dintâi expoziții.

D-l Stambler *) aduce, cu o îndrăzneală demnă de toată admirația, lucruri care acum două sute de ani erau deja demodate. Genul acesta de portrete în coloratură opacă și fără atmosferă nu s'a susținut decât prin desenul ireproșabil pe care îl făceau pictorii de casă ai vremurilor de odinioară.

D-l Stambler are însă greșeli de desen care distrug și a ceastă singură senzație a picturii sale.

Alături, d-l Bednarik expune aquarelele, în accepțiunea vulgară a cuvântului.

Socotim că este o scăpare din vedere a talentatului pictor, întrucât în limbajul artistic aquarela nu-i numai culoarea de apă ci și tehnica ei specială. Oci lucrările d-lui Bednarik sânt, de astă dată, simple desene colorate, mai mult sau mai puțin nimerite.

Altceva așteptam noi dela d-l Bednarik.

În acelaș local *Lucian Grigorescu* expune câteva bucăți de pictură serioasă și cinstită, nedesmințind făgăduiele făcute în anii trecuți. Ba mai mult, e în vădit progres față de ultima sa expoziție, e scuturat de influența școlii care, până acum, se resimțea, și e ajuns sub o formă personală — pare-se — în lucrări pline de aer și de atmosferă justă.

Un talent cumpănit și o senzibilitate coloristică de cel mai mare preț, iată două însușiri care deschid tânărului expozant un drum frumos în pictură.

În sfârșit, în două săli expune și D-na *Cușescu Storch*, îndejuns de cunoscută ca să nu mai necesite o prezentare și de multă vreme pusă în locul de cinste ca să mai fie nevoie de aprecieri fugare de cronică.

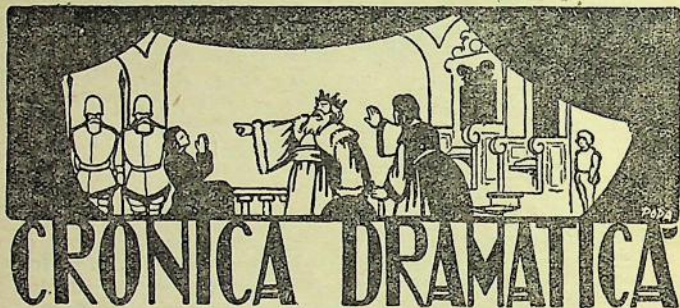
Decoratoare prin excelență, Domnia Sa expune, într'e altele, câteva schițe din interesantele sale compoziții, și câteva pasteluri decorative de un primitivism destul de interesant și de bizar tot deodată la o ființă ce trăiește în veacul al douăzecilea.

Că pastişările sânt totdeauna interesante, când sânt făcute cu talent, e un lucru neîndoios. Decât nu prea se vede cum se împacă asta cu cel mai de preț auxiliar al artei: sinceritatea. Mai ales când știm că sugestiile de sinceritate au efecte ce se localizează, întrucât arta nu se mulțumește cu jumătăți de măsură.

*) Maison d'Art.

Și apoi, nu cred că am ajuns aproape de două mii de ani după Hristos pentruca să imităm artele la care se dădeau păroșii noștri strămoși, în orele lor de visare izvorâte din adâncă mulțumire ce le-o dădea stomacul plin de carnea crudă a vecinului prins și sfâșiat pe mal.

VICTOR ION POPA

TEATRUL POPULAR

UN DOMN PRIBEAG, 5 acte

de N. IORGA.

Aventurile literare ale d-lui N. Iorga sunt cunoscute. Nu vrem să spunem că scrisul lui n'are o deosebită valoare literară și că invențiunea-i verbală, organizarea și dezorganizarea extraordinară a unor idei și tipare lingvistice noi — aproape străine firii limbii noastre, — n'au făcut din d. Iorga unul din cei mai de seamă scriitori români. Socotim însă că uneori sufletul său e mai mare decât arta-i de a scrie — și că deci Vasile Pop, Vulovici, Făgășel, Scurtu și alții n'au putut intra în literatură, deși au avut tot sprijinul estetic al d-lui N. Iorga. Studiile sale critice literare, traducerea sa în versuri — nenumărate prilejuri pentru a admira diversitatea de preocupări (firește nu totdeauna cu un egal geniu!) ale personalității care, în aceste zile, domină și o parte din scena noastră politică.

Representarea unei tragedii istorice de d. N. Iorga poate fi deci un eveniment cultural, istoric, politic, etc. — dar literar, nu. Este totuși un eveniment extraordinar de atrăgător pentru un

critic și un literat. D-l N. Iorga poate oricând și oriunde — chiar, la Teatrul popular, în vecinătatea lui Moulin Rouge, — să-ți deschidă cu impetuoșitate o ușa, pe unde se poate vedea și pe unde poți pleca într-o natură nebănuită..

Nu este însă cazul cu „Un domn pribeag.”

Piesa d-lui Iorga nu este în primul rând o piesă. N'are nici o acțiune dramatică. Nu există niciun conflict — sau sunt câteva conflicte episodice. Unitatea o alcătuiește numai copilul lui Petru Șchiopul, plâpândul Ștefan încăput pe mâna unui preot catolic, departe de țară și de tronul care i se cuvine. Cinci acte suntem de față la suferințele — aproape identice în toate cele cinci acte — ale odraslei domnești. Dar povestea istorică însăși e redată, atât de stângaci, încât putem să scriem fără nici o sfilă că e o tragedie veselă!...

Actul întâi, în deosebi, cu redarea clasei călugărului unde învață și fiul de valah, e scris deade dreptul pentru copii: și nu știi dacă trebuie să râzi de tine sau de autor!...

Actul al IV-lea repetă, cu mici variațiuni, actul al III-lea și numai ideea malicioasă de a vedea și ultimul act, te reține pe scaun până la sfârșit.

Deși piesa e în versuri albe, e scrisă, pentru toate personajele, în cunoscutul stil al d-lui N. Iorga, atât de adecuat pamfletului politic.

Niciun personaj nu are viață proprie. Domnul pribeag e totuși ceva mai personal — în contrast cu toate celelalte personaje care sunt sănătoase — numai mulțumită boalei lui, care boală slujește d-lui Iorga să scoată câteva efecte populare, și să încheie piesa cu soldați și steag.

Povestea acestui domn pribeag e într'adevăr mișcătoare — când o desbraci însă de faldurile dramatice ale literaturii autorului. Ceeace dovedește că marele nostru istoric este (fără a fi și poet) un om foarte simțitor.

Trebue să ne pătrundem de adevărul că istoria principatelor române, prin nestatornicia năprasnică a evenimentelor politice, e plină de subiecte dramatice, că nicăieri un adevărat scriitor dramatic n'ar găsi mai cu înlesnire extraordinare chipuri și sulete, într'un neam care a fost uneori în întregimea lui aproape, așchii din tulpină domnească...

Dovada ne-o mai dă odată „Un domn pribeag.”

Ca un subiect aidoma, Edmond Rostand a scris L'Aiglon.

F. ADERCA.

VA APARE DE:

F. ADERCA

PERSONALITATEA

... DREPTURILE EI ÎN VIAȚĂ ȘI ARTĂ ...

ED. SOCEC.

INSEMNĂRI LITERARE

La Vie Universitaire a luat sub auspiciile ei înființarea bibliotecilor circulante cari să pue la dispoziția profesorilor și studenților ca titlul de împrumut cărțile franceze ce pot interesa studiile din Universitățile europene iubitoare de cultură franceză. În felul acesta s'ar remedia în parte neajunsurile valutei care îndepărtează de la cartea franceză pe toți, cei cari odinioară o căutau.

Feminismul la Negrii din Africa centrală.—În unul din numerele ultime ale revistei *Mercur de France* d-rul Huot se ocupă de sufletul negru, așa cum îl resfrânge negresa. Se impune constatarea că din toate punctele de vedere femeia este superioară la aceste triburi primitive.

Bărbatul se bucură totuși pe nedrept de o situație socială avantajoasă. De fapt, el nu este decât un imbecil trădând pe spatele femeii.

Negrul nu dorește decât să fie pus la adăpostul greutăților vieții prin munca trudnică a femeii. Cu prețul acestei munci femeile ar putea scoate încetul cu încetul pe bărbat din circulație.

Avantajele sociale ar putea fi și ele cucerite de femei de la bărbatii cei leneși scutindu-i cu timpul de ori-ce muncă. Odată puși la adăpost ar renunța cu desăvârșire și la aceste avantaje care se păstrează numai cu osteneală.

Centenarul lui Dostoievski.—La 30 Septembrie 1821, la Moscova, într-o cameră din spitalul săracilor unde tatăl său era medic s'a născut Fedor Mikailovici, viitorul autor al romanului *Crimă și pedeapsă*. Acest studiu de psihologie criminală tulbură atât de adânc Rusia încât în anul următor apariției (1866) statisticile înregistrau o recrudescență excepțională a criminalității.

La acest lucru nu se putuse aștepta un autor care din primii ani ai tinereții sale literare, începând cu *Bieții oameni* și până la ultima sa carte *Frații Karamazov* își consacrase întunecatului său geniu cauzei celor jigniți și obijduiți în toate felurile.

Proiect de impozit pe operele căzute în domeniul public.—Se încearcă iarăși acest impozit în Franța. În 1907 se proiectase de un deputat de Sarthe o lege care să isbească cu un procent de 10% la sută în profitul tezaurului operele de domeniu public.

Remy de Gourmont critică aspru acel proiect, din care cauză nici nu fu adoptat.

Edițiile ieftine, populare ar suferi cele dintâi. Publicul sărac s'ar vedea îndepărtat dela lectură preferită, ajunsă prea scumpă pentru mijloacele lui reduse.

Scritorii și iubirea. Iubirea este ea unul din acele acte cari ne reprezintă în ce avem sufleteste mai esențial? Ar fi cu alte cuvinte posibilă și libertatea și iubirea? Cu ocazia discuțiilor reîmpropăte asupra moralei lui *La Fontaine* această chestiune s'a pus din nou. *Înțeleptul* fabulistului nostru aspiră la îndepărtarea desertăciunilor fără a renunța la tot ceea ce reprezintă intensificând-o în același timp, natura noastră adevărată.

Discuțiunea nu lipsită de interes. Stendhal a socotit amorul ca pe cea mai de preț îndeletnicire a vieții sale. Nimeni nu-i poate tăgădui libertatea ce-a avut-o tot timpul vieții sale să vizeze și să reflecteze.

Cel care a lăbit adânc pare-se că e mai capabil să simtă farmecul deosebit și al singurătății și al reveriei, întruind deci două din condițiunile care formează pe adevăratul scriitor.

CITITI
„BIBLIOTECA UNIVERSALA“

Care publică opere literare, științifice, pedagogice, de utilitate publică etc., etc., scrise de cei mai de seamă scriitori români și străini, clasici și contemporani.

**Se pune în vânzare câte 3 volume
pe săptămână**

PREȚUL FIECĂRUI NUMAR LEI 1.-

AU APARUT:

No.	1—3	<i>L. Rebreanu</i> , Norocul	Lei 3.-
„	4—4	<i>H. C. Andersen</i> , Grădina raiului . .	5.-
„	9—11	<i>I. Petrovici</i> , Simțiri rostite . . .	3.-
„	12—14	<i>Al. T. Stamatiad</i> , Poemele în proză ale lui Baudelaire	3.-
„	15—17	<i>E. Lovinescu</i> , Portrete literare . .	3.-
„	18—25	<i>Al. Dumas-fiul</i> , Dama cu Camelii Roman	8.-
„	26—29	<i>V. Alexandri</i> , Fântâna Blanduziei, cu o prefață de E. Lovinescu . .	4.-
„	30—33	<i>Voltaire</i> , Prințesa Babilonului, Ro- man. Traducere de Mihail Ior- gulescu	4.-
„	34—38	<i>V. Alexandri</i> , Ovidiu, cu o pre- față de E. Lovinescu.	

De vânzare la toate librăriile din România-Mare

Editora „**ANCEA**” Alcalay & Calafateanu — București, Str. Smârdan, 4

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 30.000.000

♦ 41, STRADA LIPSCANI, 41 ♦

Sucursale : BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Calea Victoriei, 110

In țară : Ploiești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-Mare,
Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești, Craiova,
Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.

Cel mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru saison

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dame și Domni

♦♦♦ Prețuri mai eftine ca oriunde ♦♦♦

S'a deschis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La PALATUL NOUȚĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale : Oradea-Mare, Lugoj

MATĂSURI : LENA-

JURI : PĂNZETURI

ARTICOLE de MARIA

: GALANTERIE :

Mare Raion de

FURNITURI de MODE

INCĂLȚĂMINTE, etc.

Prețurile excepționale

: Gustări delicioase :

produse ale

BONBONERIEI :

: * RENAISSANCE

care se găsesc în detalii la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

— En Gros la Fabrica —

STR. POPA-TATU, 45